

**TRADIȚII DE MONITORIZARE PRIVIND
CALITATEA LIMBII ROMÂNE ÎN
AUDIOVIZUALUL DIN REPUBLICA
MOLDOVA: SPECIFIC SI TENDINTE**

**MONITORING TRADITIONS REGARDING THE
QUALITY OF THE ROMANIAN LANGUAGE IN
THE AUDIOVISUAL MEDIA OF THE REPUBLIC OF
MOLDOVA: SPECIFICITY AND TRENDS**

Ecaterina DELEU,
*doctor în științe politice, lector,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-4582-4604
ecaterina.deleu@usm.md*

Primul aspect (dar și concept esențial) de la care pornește abordarea temei privind calitatea limbii române în mass-media este cel al jurnalismului de calitate. Nu există sintagma „jurnalism agramat”, pentru că e de neconceput. În perioada susținerii examenelor de bacalaureat a devenit tradițională publicarea unor „perle” sau năstrușnicii scrise de elevi. După câte se pare, jurnaliștii sunt mult mai harnici decât elevii. Incorectitudinea limbajului jurnalistic rămâne o problemă continuă a spațiului mediatic, iar menirea specialiștilor în domeniu nu este doar să semnaleze problema, pentru că ar fi doar un început de drum. Identificarea erorilor din presă, menționarea tipurilor de greșeli, argumentarea și propunerea formelor corecte reprezintă criteriile cele mai simple care ar putea ajuta și pe cei din presă, și pe viitorii jurnaliști să fie mai bine pregătiți pentru a-și face meseria.

Sub egida Academiei Române a fost publicată, după câțiva ani de monitorizare a presei, cartea „Ești COOL și dacă vorbești corect”, cu un limbaj foarte accesibil. În prezentarea cărții se menționează: „Consumatori frecvenți ai mass-mediei, suntem bombardați zi de zi, la te-

levizor sau la radio, cu tot felul de informații. Sociale, politice, economice sau de divertisment, acestea sunt formulate, uneori, într-o limbă română nu tocmai corectă: greșeli gramaticale sau cuvinte inventate. Din nefericire, și jurnaliștii greșesc, așa încât nu tot ceea ce auzim la radio sau la televizor trebuie considerat literă de lege. Mass-media reprezintă, astăzi, un veritabil formator de opinie, oferind tinerilor modele pe care aceștia le urmează negreșit. În acest context, este de datoria noastră, a celor care ne ocupăm de educația lor, să le asigurăm cele mai bune metode de învățare a limbii române” [1].

Mai mulți cercetători din România și din Republica Moldova au abordat în presă problema corectitudinii utilizării limbii române. Autorul „Dicționarului greșelilor de limbă” [2], Valentin Guțu, a publicat recent la editura *Cartier* cartea „Filtre. Articole de cultivare a limbii” [3], prin care încearcă să „separe corectitudinea de diferite greșeli sau impurități: fonetice, lexicale, gramaticale, ortografice, de punctuație”.

Într-un articol publicat în revista „Limba Română”, Gheorghe Chivu scrie despre rolul presei de calitate în promovarea și apărarea limbii române literare. [4]. Regretatul jurnalist Constantin Tanase, directorul publicației „Timpul”, scria într-un editorial: „Despre ce fel de jurnalism de calitate poate fi vorba fără buna cunoaștere a limbii? (...) Jurnalistul e ca și vioristul care, dacă nu exersează o zi, începe a cânta fals” [5]. „Blogosfera ne oferă suficiente exemple de „discriminare” a ortografiei și punctuației. Acest gen de jurnalism se află încă în perioada „copilăriei”, „teribilismul antigramatical” va dispărea cu vremea și recursul la buna cunoaștere a limbii se va produce. Se va produce, fiindcă, și pe net, va fi căutat doar jurnalismul de calitate”, menționa editorialistul. Constantin Tanase a fost doctor în filologie și a activat, timp de mai mulți ani, în calitate de director al Centrului Național de Terminologie. Într-un editorial publicat de Viorel Ilișoi, în România, cu titlul „Dușmănia dintre jurnaliști și limba română”, acesta menționează: „Presa are o vină concretă, demonstrabilă, în stricarea limbii. Fără contribuția mass-mediei, sinistrul n-ar fi fost atât de profund, și unda lui de șoc nu s-ar fi propagat cu atâta viteză. Vorbesc doar ca ziarist, ca om legat sufletește de meseria asta, conștient că proasta folosire a limbii în presă a fost una dintre cauzele care au dus la prăbușirea acestei industrii. Ca ziarist, e prima formă de respect pe care i-o arăți

publicului: cum îi scrii, cum îi vorbești— abia apoi urmează atitudinea, seriozitatea, tematica, oportunitatea etc. Când am dubii, verific. Important e să ai dubii”. Presa impune modele și, până la urmă, limba jurnaliștilor devine încet-încet limba noastră, a tuturor” [6]. În articolul său, „Limba română în mass-media”, Ion Haineș menționează nivelul cultural scăzut al emisiunilor de radio și televiziune [7].

E de remarcat utilitatea mai multor emisiuni și rubrici de cultivare a limbii care au fost difuzate de-a lungul anilor în audiovizualul din România: „Doar o vorbă „să-ți” mai spun”, cu regretatul George Pruteanu (PRO TV și TVR); emisiune înlocuită la postul public de televiziune din România cu emisiunea „Vorbește corect” (inițial se numea doar „CORRECT”). Înaintea etapei respective, emisiunea lui George Pruteanu a mai avut două astfel de perioade, mai scurte: în anul 1995, timp de 6 luni la TV7 ABC, iar din toamna anului 1995 (15 septembrie) până în 1996 – exact un an școlar - la PRO TV. Emisiunea a durat doi ani la TVR1 - a început să fie difuzată la 17 martie 1997, a fost întreruptă la 11 martie 1999. În audiențe, emisiunea era pe locul III, după telegenurile și telenovelele. A fost practic singura emisiune de autor, cu o singură persoană, care a realizat și prezentat emisiunea zi de zi, chiar și de sărbători, 365 de zile pe an, fără pauze. Cumulativ, emisiunea a fost difuzată timp de trei ani și jumătate. Emisiunea „Vorbește corect!”, de la TVR1, este cea mai longevivă, se difuzează deja de 24 de ani.

În Republica Moldova au apărut până acum mai multe astfel de proiecte jurnalistice, unele din ele s-au încheiat recent sau cu mai mulți ani în urmă. Una dintre aceste rubrici - „*Să vorbim corect*” – a fost difuzată în anii 2010-2011 la Jurnal TV. Emisiunea „De vorbă despre vorbe”, cu Vsevolod Cernei, de la Publika TV, a fost întreruptă acum doi ani; difuzarea emisiunii „Cultivarea limbii române”, de la Axial TV, cu Natalia Rotari, s-a încheiat recent. În prezent, postul public de televiziune de la Chișinău continuă să difuzeze rubrica „DEX-ul de pe stradă”, în cadrul emisiunii „Bună dimineața” de la TV Moldova 1, iar TVR Moldova difuzează emisiunea „Printre cuvinte”.

Etape de monitorizare

În ce privește tradițiile de monitorizare privind calitatea limbii române în audiovizual, este important să menționăm rolul Consiliului

Național al Audiovizualului din București și al Institutului de Lingvistică al Academiei Române în procesul de monitorizare a presei. Timp de aproximativ 10 ani cât a durat monitorizarea presei din partea Consiliului Național al Audiovizualului, pe site-ul instituției au fost publicate ample rapoarte privind calitatea limbii române la posturile de radio și televiziune [8]. În unul din primele rapoarte plasate pe site, din 2007, experții atrag atenția asupra unor „neglijențe foarte mari: apar des cuvinte fără semnele diacritice specifice alfabetului românesc, greșeli de ortografie, greșeli tipice tastării și editării computerizate (contaminări între structuri, elemente parazitare produse de ștergerea incompletă a unei secvențe, cuvinte lipsă etc.), erori grave de punctuație”. „Întrucât textul scris rămâne mult timp pe ecran sau se reia de mai multe ori, fixându-se în memoria telespectatorului-cititor, erorile din această zonă sunt mult mai grave decât cele dintr-o stare, care pot trece neobservate. În anexele la acest raport sunt cuprinse listele erorilor înregistrate, însoțite de o scurtă descriereși, de cele mai multe ori, de indicarea variantei corecte. (...) Vom insista în cele ce urmează asupra erorilor elementare, unanim recunoscute și care, din păcate, se repetă într-un mod extrem de supărător”, se precizează în raport [9].

Etaplele de monitorizare a audiovizualului din România au continuat constant, până în noiembrie 2017, experții în domeniu punând accent pe două tipuri de greșeli: „incoerențele și contradicțiile în structurarea mesajului, disonanțele stilistice, folosirea inadecvată a unor cuvinte și expresii argotice și vulgare (erori de tip B) și erori elementare, indiscutabile, care pot fi verificate cu ușurință cu ajutorul instrumentelor normative existente (DOOM, gramatici); abateri de la normă, acumularea de erori de tastare; scrierea consecventă fără diacritice, abrevierile neglijente etc. (erori de tip A)” [10].

În cazul procesului de monitorizare a audiovizualului din Republica Moldova privind utilizarea corectă a limbii române putem distinge două etape principale. În perioada 2011-2013 au avut loc trei runde de monitorizare, soldate cu publicarea „Ghidului de exprimare corectă”, de către Institutul de Filologie „B. P. Hasdeu”, din Chișinău.

Pentru a reliefa specificul procesului de monitorizare a corectitudinii limbii vorbite în audiovizualul din Republica Moldova, este nevoie de analiza complexă a rapoartelor publicate de experți de-a

lungul anilor. Urmând modelul bunelor practici de la colegii lor din România, experții în domeniu de la Chișinău au încercat să „curețe” spațiul mediatic de avalanșa de greșeli din vorbirea și scrierea în limba română a reprezentanților mass/media – semnalând numeroase situații de utilizare greșită, argumentând și propunând versiunea corectă. O a doua etapă a monitorizărilor este înregistrată, în anii 2022-2023, odată cu revenirea la aceste practici de către Consiliul Audiovizualului de la Chișinău.

În rapoartele publicate recent de Consiliul Audiovizualului se face referire la Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova, în special la alin. (2), art. 19 - Responsabilități culturale: „Furnizorii de servicii media asigură respectarea normelor ortografice, ortoepice, morfologice și sintactice ale limbii române și ale celorlalte limbi de difuzare în cadrul programelor audiovizuale”. „Problema respectării normei lingvistice trebuie să constituie o prioritate pentru toți furnizorii de informație, care propagă, astfel, limba română corectă în rândul populației”, se menționează în raport, precizându-se că în planul de acțiuni al CA pentru anul 2022 a fost stabilit un obiectiv privind „monitorizarea serviciilor de programe ale furnizorilor de servicii media audiovizuale la capitolul protejarea patrimoniului lingvistic și cultural-național”. În iulie 2022, CA a dispus, printr-o hotărâre, monitorizarea a 11 servicii media audiovizuale de televiziune la capitolul protejarea patrimoniului lingvistic și cultural-național: TV8, Jurnal TV, TV6, PRO TV Chișinău, Publika TV, Primul în Moldova, în perioada septembrie-noiembrie 2022 [11].

În baza unei decizii aprobate de CA primăvara curentă, alte 9 instituții de presă au fost monitorizate (dintre cele care în 2022 nu au intrat în vizorul monitorizării): MEGA TV, FAMILIA, Exclusiv TV, Canal 5, R Live TV, Vocea Basarabiei TV, PEH TV, Cinema 1 și ITV, în perioada 06-30 iunie 2023, „obiectul monitorizării constituind exprimarea orală a jurnaliștilor în cadrul emisiunilor: buletine de știri, talk-show-uri politice și programe de divertisment” [12].

În contextul discuțiilor despre corectitudinea lingvistică în mass-media, este extrem de importantă cunoașterea limbii române ca instrument de expresie, de către jurnaliști. În acest sens, trebuie menționat

rolul presei, dar și al reprezentanților breslei, în promovarea limbii literare. Identificarea celor mai frecvente tipuri de erori admise în presă, verificarea situațiilor problematice (cu ajutorul DOOM) poate duce la prevenirea repetării acestor greșeli de către jurnaliști.

Discuțiile la această temă încep și, la final, se încheie prin a sublinia importanța jurnalismului de calitate, rolul presei și al jurnaliștilor în promovarea și consolidarea limbii române literare, dar și rolul de sprijin pe care îl au unele instituții, cum ar fi Consiliul Institutul de Lingvistică etc.

În jurnalism este foarte important ceea ce spunem, dar în momentul în care forma acestor informații este defectuoasă, atunci valoarea și credibilitatea acestora au de suferit. La fel, este afectată nu doar imaginea jurnalistului care admite 10 greșeli în două alineate, dar și imaginea (și credibilitatea) instituției de presă pe care o reprezintă. Problema apare atunci când jurnalistul nu cunoaște bine limba în care scrie materialele sale - or limba este instrumentul de lucru în activitatea sa – deci dă dovadă de lipsa unor competențe elementare și esențiale în jurnalism – comunicarea orală și scrisă în limba în care scrie.

Referințe bibliografice:

1. Academia Română. *Ești COOL și dacă vorbești corect*. București: Editura Univers Enciclopedic, 2010. 139 p. ISBN 978-606-8162-17-1.
2. Guțu, V. *Dicționar al greșelilor de limbă*. Chișinău: Cartier, 2014. 896 p. ISBN 978-9975-79-881-5.
3. Guțu, V. *Filtre. Articole de cultivare a limbii*. Chișinău: Cartier, 2022. 379 p. ISBN 978-9975-86-598-2.
4. Tănase, C. *Jurnalismul, pixul, microfonul și gramatica*. // *Timpul*, 29 noiembrie 2012. Disponibil: <https://timpul.md/ro/articol/jurnalismul-pixul-microfonul-i-gramatica-39005.html> [Accesat: 14.08.2023]
5. Ilișoi, V. *Dușmănia dintre jurnaliști și limba română*. Disponibil: <https://viorelilisoii.ro/limba-jurnalistilor-devine-incet-incet-limba-tuturor/> [Accesat: 25.08.2023]
6. Haineș, I. *Limba română în mass-media*. Disponibil: <https://>

- ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/75-82_6.pdf [Accesat: 12.08.2023]
7. Chivu, Gh. *Rolul mass-mediei în promovarea limbii literare. // Limba Română*. Nr. 7-8, anul XXI, 2011. Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1236> [Accesat: 15.08.2023]
  8. CNA. *Rapoarte de monitorizare*. Disponibil:<https://www.cna.ro/-Calitatea-limbii-romane-la-.html>[Accesat: 23.08.2023]
  9. *Rezultatele monitorizării posturilor de radio și televiziune în perioada 15 octombrie-25 noiembrie 2007*. Disponibil:https://www.cna.ro/IMG/pdf/raport_global1.pdf [Accesat: 18.08.2023]
  10. *Propuneri de criterii de evaluare și ierarhizare a greșelilor (actualizate în noiembrie 2016)*. Disponibil:https://www.cna.ro/IMG/pdf/Criterii_si_ierarhii_de_evaluare_a_greselilor_nov_2016.pdf [Accesat: 18.08.2023]
  11. *RAPORT de monitorizare a posturilor TV privind ținuta lingvistică sub aspectul corectitudinii exprimării (septembrie-noiembrie 2022)*. Disponibil:<https://consiliuaudiovizual.md/thematic-monitoring-reports/>[Accesat: 10.08.2023]
  12. *RAPORT de monitorizare a posturilor TV privind ținuta lingvistică sub aspectul corectitudinii exprimării (6-30 iunie 2023)*. Disponibil:<https://consiliuaudiovizual.md/thematic-monitoring-reports/>[Accesat: 04.10.2023]